

Redakcijos skiltis

Su kuo valgomi pažadukai

Jei jūs laikote rankose "Express biuletenį", vadinas, greičiausiai esate fantastas (o jei ne, greičiau perduokite šį leidinį tam, kam jo labiau reikia!), ir jums įdomu, ką žada šiemetinis Lituaniconas. O jis žada kaip tikras pažadukas: ir filmų, ir muzikos, ir alaus, ir kitų fantastiškų linksmybių, reginių bei viktorinų. Taip pat – žvilgsnį į smegenis, vampyrus, anarchiją ir net į vieną prieštaringos reputacijos asmenybę, lakstančią su paklode.

***

Kodėl Lituaniconas?

Nes pavasarį visi gyvūnėliai buriasi ir apsiuosto – kas naujo įvyko? Kas pakeitė kailį? Kas užsiaugino ragus? Kiek gimė, kiek mirė? Tai štai ir fantastai, patys fantastiškiausi gyvūnėliai Žemėje, renkasi į XV Konventą, kad... susirinktų į konventą.

Kodėl "Lietuvos ateitis"?

Tema neatrodo išlaužta iš piršto, jei prisiminsim, kaip ką tik pasikeitė Lietuvos statusas. Prieš keletą metų Europos Sąjunga buvo kažkas tolumo ir nerealaus. Kas žino, kas dar utopiško įvyks? Futuristinės svajonės – viena iš populiariausių temų fantastikoje. Jos nukelia mus į tokias ateitis, kokių niekada neišvertumėm realybėje, bet pamatyti jas kūrėjų akimis... Velniškai vilioja.

Kur rasti informaciją, alaus ir pasistatyti mašiną?

1 postulas. Informacijos sklaida atvirkščiai proporcinga jos naudingumui... Jei rimtai: organizacinis komitetas – klubai "Dorado", "Legionas" ir laisvųjų fantastų grupė (kurių dar nepasodino); registracijos į renginius – sekite skelbimus ir atsakingus asmenis; "Ekspress biuletėnis" redakcija renka informaciją ir teikia ją laikraščio puslapiuose.

2 postulas. Tikras alaus mėgėjas suras alaus nepriklausomai nuo jo tankio erdvėje. Mes rimtai.

3 postulas. Laisvų vietų bus tuo mažiau, kuo labiau lyja ir nėra laiko. Jei rimtai: mašiną pasistatyti galima prie Lukiškių aikštės (mokama), prospekto požemiuose (mokama), prie Seimo smėlio aikštelėje (nemokama), kitoj pusėj upės – parduotuvių kvartalo aikštelėse (nemokama, bet neišbandyta).

Puškinas (*kuris dėl visko kaltas*)

Riterių turnyras

Konvento dalyviai turi pasirodyti ir tautai. **Šeštadienį 13.30-15 val.** niekuo dėtus miestėlenus stebins neįprasti vaizdai: **riterių pasirodymas ant Tauro kalno.** Ar tikrų? Tikresnių nerasis! Kad būtų įdomiau, yra numatyti trys scenarijai:

"Mirties šokis"

Prieš daugelį metų kaimynai baronas Eizanas ir Hercogas Gretas vienas kito nemėgo. Nuolatiniai kaltinimai vienas kitam, konfliktai dėl pasienio teritorijų (neturinčių

Nukelta į 2 p.

M.Puidos nuotr.

Renginių apžvalga

(Penktadienis – šeštadienis)

Kaip pastebėjote, fantastikos laivas per audringus vandenį ir klatingus ūkus atplaukė į Vilnių. Susirinko jame narsūs keliautojai, erdvių, laiko ir klatingų pinklių nugalėtojai... Gana patetikos. Pasakysim konkrečiai: **Konvento atidarymas – penktadienį 17.30 –18 val.** (Didžiojoje kajatkompanijoje), ir tik pabandykit vėluoti.

18-19 val. Rinkinio "Geriausia Lietuvos fantastika" pristatymas (Didžioji kajatkompanija). Komentarų nebus, neatėję kaltina save.

Nukelta į 3 p.

Vagių Visata arba projektas "Stolen Reality" 4 p.

Nekonkursinės miniatiūros

Lietuvos ateitis

Iš visų pakraščių, įveikdami dykvietėse slypinčius pavojus, Masčio ežero pakrantėn traukė žmonės. Pas burtininką. Vienintelį, kuris sugeba atgaivinti kalbančiąsias dėželes. Nors net ir atgaivintos dėželės šnekėjo vis rečiau. Liūdna, nepaisant, jog suprantantieji, ką jos šneka, jau seniausiai išmirė.

O burtininkas patenkintas trynė rankas. Jis net negalėjo įtarti, jog netyčia aptiktas elementų „Sirijus“ sandėlis jį aprūpins maistu visam likusiam gyvenimui.

* * *

Antanas padėjo gėles. Ramunę – ant „Paskutiniojo lietuvių katės Micės“ kapo. Astrą – ant „Paskutiniojo lietuvių šuns Brisiaus“ kapo. „Paskutiniojo lietuvių naminiam peliukui, neturėjusiam vardo“ atiteko lubinas.

Tuomet vyrukas atsisėdo ant šviežiai iškasto kapo duobės krašto, nužvelgė naujausią savo darbą – antkapį „Paskutinis lietuvis Antanas“. Atsiduso.

Nukreipė akis šiaurėn ir ėmė laukti saulėlydžio, ketindamas, kaip visad, prieš naktį pasigėrėti žaliųjų šviesulių šoku padangėje.

* * *

Pan Mackėvič iš uniforminio švarkelio kišenės išsitraukė cigarečių „Nasze Wilno“ pakelį. Po minutės jau traukė dūmą, atsirėmęs į tilto turėklus ir stebėdamas Niemano paviršių. Išgirdęs, jog artėja automobilis, Mackėvič sprigtelėjo nuorūką, nervingai pasitaisė automato diržą ir žengė link užkardos.

Pasienietis nematė, kad krentančią žemyn nuorūką pasičiupo žuvėdra. Paukštis keletą sykių užsitraukė, nusispjovė ir nuskriejo kitapus upės, link tokio artimo, o tuo pat metu – tolumo, Latvijos kranto.

Autorius(-ė) Uršulė

Dėkavojimai

Už pagalbą organizuojant „Lituanicon XV“ norime padėkoti: Dywai už konvento emblemos sukūrimą, Cathy už plakatų, skrajučių maketavimą, Vilniaus vidurinės mokyklos „Kristoforas“ teatro studijai „Kreizi“ ir jos vadovei L. Gudaitei už pagalbą organizuojant „Dorado“ raganų vakarėlį.

Organizatoriai

Riterių turnyras

Atkelta iš 1 p.

esminės vertės), valstiečiai, „vagiantys iš kaimyno miškų uogas ir grybus“...

Visa tai prasidėjo prieš aštuonerius metus, kai Eizanas pasipiršo Greto seseriai ir ši pasakė „Ne“.

Tą dieną Eizano sodyboje vyko puota, skirta paminėti giminės 250 metų jubiliejui. Ta proga susirinko daugybė svečių, artimų ir tolimesnių giminių. Ir besibaigiant lėbavimui kažkas prisiminė senas nuoskaudas. Alkoholio padrasinti žmonės nutarė, kad laikas baigti visas „neteisybes“ ir užbaigti pykčius, kitaip sakant, sumanė galų gale nubausti neteisingą priešą. Tiesa, atsirado ir tokių, kurie patyliukais paspruko ir nužygiavo tiesiai pas Gretą, ketindami jį perspėti apie artėjantį pavojų (dalis jų tikėjosi apdovanojimo, dalis griežė dantį ant barono). Perspėtas hercogas surinko pajėgas ir išžygiavo pasitikti kaimyno būrio.

Abu būriai susitiko kalno papėdėje, o pagal tradiciją pirmieji turėjo kovoti vadai...

“Gyvybės paradas”

Princesės Natijaros pilnametystės proga karalius surengė turnyrą, į kurį sukvieta garsiausius šalies riterius... Jie visi tikisi laimėti turnyre ir iškovoti princesės ranką ir širdį.

P.S. Turnyras nesurežisuotas, nugalėtojas paaiškės turnyro metu. Siekiant užtikrinti dalyvių saugumą, turnyro metu bus kaunamais ne metaliniais, o mediniais ginklais. Kovojuama iki pirmo ginklo kontakto į korpusą arba dviejų pataikymų į galūnes (dalyvaus 8 kariai, nugalėtojai bus renkami „olimpine“ sistema).

“Figūrų stumdymas”

Prieš daugelį metų tamsus magas Nekronatas baime ir prievarta valdė Hate miestą ir jo apylinkes.

Ne kartą drąsūs jaunuoliai leidosi į jo irštva, norėdami magą nugalėti, bet nei vienam tai nepavyko.

Nemažai jų grįžo išprotėję nuo baimės, dalis tiesiog pradingo, o kitus, pačius geriausius, Nekronatas vertė savo tarnais, atimdamas jų protą ir paversdamas bevalėmis lėlėmis. Magas mokėjo prikelti mirusiuosius ir tai tik didino jo jėgas.

Vis dėlto niekieno valdžia negali tęstis amžinai, netgi pats galingiausias valdovas anksčiau ar vėliau sutinka lygų sau. Taip atsitiko ir šiuo atveju, kai miestui pagalbą pasiūlė šviesusis magas Elinilas. Jis turėjo stebuklingas figūreles su jose slypinčiomis galingų praeities karių dvasiomis. Taip jie tapo nemirtingais.

Nekronatas netgi nekovojo, o paprasčiausiai pabėgo. Vis dėlto mūsų jam nepavyko išvengti. Elinilas buvo greitesnis, jam nereikėjo taikytis prie karių tempo - visi kariai keliavo su juo krepšyje. Kieno magija pasirodys stipresnė šį kartą?

Renginių apžvalga

Atkelta iš 1 p.

Mados aukų dėmesiui – **18-19 val.** hobitiškiausiai plaukuočiausių kojų rinkimai **“Fantastinės praeities dvasia – ateities madai”**. Pamąstykite, gal tai, ką paprastai slepiate klešnose, verta parodyti tautai? Ne tik žiuri, bet ir paprasti gauruotukų gerbėjai rinks savo simpatijas... Nesnauskite. (Mažoji kajutkompanija, atsakinga – Indrąja)

19-20 val. – Didžiojoje kajutkompanijoje anarchistams futuristams – **R.Šimašiaus paskaita–diskusija**. Žadamos provokacijos... **Shizzar vedamas aukcionas** Mažajoje kajutkompanijoje – **20-21 val.** Jokių kačių maiše: geros knygos, reikmenys lauko vaidmenų žaidynėms, stalo žaidimai. Kainos – fantastiškos.

Penktadienio vakaras bus skirtas raganoms. Gerai elkitės, nes šmakšt į maišą – ir išsineš... **21-21.30 val.** – Lietuviškas trumpo metražo mistinio siaubo filmas **“Baba jėga” pristatymas**, – kinematografo aukštumas šturmuoja Šiauliai (Videomaumo salė). **Nuo 21.30 – Dorado Raganų jubiliejinis vakarėlis–vakaronė.** Paslaptin-game gimtadienyje Didžiojoje kajutkompanijoje laukiami visi gerbėjai.

Šeštadienio rytą visi larperiai ir norintys jais tapti (atsiprašau netyčia užklydusių kalbininkų) renkasi į paskaitą pristatymą **“Žaisti ar nežaisti, arba LARPG pradedantiesiems”** Videomaumo salėje. (**10.30-11val.**, atsakinga – Hild).

Kiek rimtesnės pramogos – **11-13 val.** Mažajoje kajutkompanijoje **R.Buivydas ir K.Beitas** pristatys savo Lietuvos ateities viziją. Publika kviečiama diskutuoti su Atviros Lietuvos fondo organizuoto Lietuvos ateities scenarijų konkurso II-osios vietos laimėtojais.

12-13 val. visi elfai, orkai ir hobitai renkasi į komandinę tolkienistinę viktoriną **“Laimėk Vieną Žiedą”** Mažoje kajutkompanijoje. Nepamirškite užsiregistruoti bent 15 min. anksčiau pas Indrąją ir – Golumas su jumis. Nugalėtojai – net ir tiesiogine prasme...

Tadammm! – fanfaros, būgnai ir kiti nežmoniški muzikos instrumentai... Pagaliau jūsų dėmesiui pirmojo on–line fantastinės literatūros maratono **“Lietuvos ateitys” rezultatai.** Visi lietuviškos fantastikos gerbėjai ir kritikai **12-13 val.** traukia į Didžiąją kajutkompaniją. Teisėjai atsėlins pažiūrėti į akis dalyviams, dalyviai – teisėjams ir vieni kitiems. Šiame susibūrimo galėsite išvysti ir šviežių, ir geriau patyrusių fantastų, o gal net patį... na, tą iš J raidės – kas sekė konkursą, žino, apie ką kalba.

Konvento metu nuolat vyksta: geriausio 2003 m. filmo, lietuvių autoriaus kūrinio, užsienio autoriaus kūrinio, fenzino, konvento asmenybės rinkimai, fendomo istorijos, dailės kūrinių ekspozicija; viso konvento metu meistraus vienas meistras, keli meistras meistraus naktį iš šeštadienio į sekmadienį. Meistrų vardai, žaidimo sistemos ir tikslai kiekvieno žaidimo pradžia bus paskelbta konvento metu RPG Kolizijoje.

Programa gali keistis — sekite spaudą.

Nuo Lituanicono iki Lituanicono

Tikriausiai drąsiai galima teigti, kad fantastai metus skaičiuoja nuo vieno Lituanicono pabaigos iki kito pradžios. Kas naujo ir nenaujo nutiko per tuos metus, pabandysime trumpai apžvelgti šiame straipsnyje.

* * *

Pagaliau fantastai turi vieną pagrindinę fantastikos interneto svetainę. Tai bendras projektas, kurio tikslas – sujungti skirtingų fantastų pajėgas. Pavadinimas yra paprastas ir lengvai įsimenamas kiekvienam fantastui - www.fantastika.lt. Atrodo, jog svetainė pamažu įgauna pagreitį: veikia visos rubrikos, daugėja informacijos.

Lauko žaidynių mėgėjai, matyt, nebuvo patenkinti fantastika.lt požiūriu į šio žanro entuziastus. Tad neseniai susikūrė nauja LARPG (live action rpg) svetainė <http://www.larpg.ten.lt/>. Joje galima rasti informacijos apie vykstančias žaidynes, kaip pasigaminti šarvus, ginklus ir pn.

Eridano leidžiama Lietuvos fantastikos biblioteka pasipildė dar viena lietuviško autoriaus knyga – Justino Žilinsko „Genomu“. Nuostabu, kad tai buvo ne vienos knygos projektas, tikimės, kad jis sėkmingai tęsis ir ateityje. Bėlika tik spėlioti, kieno bus kita knyga?

2002 metais paskelbus apie naują konventą Lietuvos padangėje, daugelis fantastų tik gūžčiojo pečiais ir viens į kitą žiūrėjo klausiamais žvilgsniais. ALCHOcon'as tapo tradiciniu renginiu, o vykęs praėjusiais metais nieko nenusileido pirmajam. Tik dar daugiau žmonių, dar daugiau gerų emocijų. Ne vien aLCHOcon'as tapo tradiciniu renginiu. Vasaros viduryje, jau antrus metus iš eilės Molėtų observatorijoje vyko kūrybinė stovykla. Dalyviai mėgavosi grynu oru, naktį stebėjo žvaigždes ir, žinoma, dalinosi savo kūrybiniais sugebėjimais.

Rpg žaidimų fanai irgi nesėdėjo rankų sudėję. Vilniuje tris dienas vyko RPG fiesta, kurioje dėl pagrindinio prizo (alaus statinaitės) varžėsi geriausi meistras ir žaidėjai. Atrodo, jog dalyvauti buvo tikrai verta.

Praėjusiais metais vyko ir tradicinis Hukonas. Šiame renginyje fantastai galėjo atsipalaiduoti ir pasinerti į humoristinės fantastikos verpetus.

Fantastai nesnaudžia ir kituose Lietuvos miestuose. Šiauliuose susikūrė naujas fantastikos mėgėjų klubas Midgardas. Beje, jie jau spėjo išleisti ir savo fanziną MIDGARDO LEGENDOS. Kol kas yra išleistas vienas numeris. Kažkas susikuria, o kažkas, deja, merdi. Kauno fantastikos klubas FENIKSAS išgyvena ne pačius geriausius laikus. Tarpusavio nesusipratimų draskomame klube pasikeitė prezidentas ir adresas. Lauksim naujo prezidento veiksmų ir eilinio klubo prisikėlimo iš pelenų.

Na ir paskutinė naujiena, ta, kad dabar kiekvienas legaliai dirbantis žmogus gali paremti fantastikos judėjimą.

Vagių Visata arba projektas „Stolen Reality“

Vilniuje, Vytauto g. 1, stovi paslaptingas neorenesanso stiliaus pastatas. Eiliniam praeiviui tai tik dar vienas Lietuvos istorijos paminklas.

Retas kuris žino, kad neseniai čia įsikraustė vagilė Viola ir jos gauja. Norėtumėte pasivaikščioti senajame name ir išnarplioti jo paslaptį? Vieną rytą galite netikėtai gauti laišką, kuriame žavioji plėšikė paprašys jūsų pagalbos – įsilaužti į jos pačios namus ir išsiaiškinti, kas nori ją nužudyti. Gal tai triukšmadarys laivo kapitonas, padedantis pervežti kontrabandą, gal namų valdytojas, apsimetantis atsidavusiu tarnu, ar klastinga bendražygė, kerštaujanti už senas nuoskaudas? O galbūt... čia įvelta ir juodoji magija ar dar baisesni dalykai.

Viskas prasidėjo prieš pusantrų metų. Vaikščiodama po Žvėryną pastebėjau nepaprastai įdomų, apleistą pastatą. Žiūrint į jį kilo daugybė klausimų – kas jame gyveno, ką slepia apširusi išorė? Taip gimė idėja prikelti namą antram gyvenimui į kompiuterio ekraną. Visą projektą pavadinau „Stolen Reality“ – tai pavogtas gabaliukas realybės, kurį eksploatuoja kompiuterinė realybė.

Dirbau maždaug pusantrų metų ir pagaliau jis visiškai užbaigtas. Iš nuotraukų kūriau architektūrą, dėjau tekstūras, apšvietimą, garsus, AI bei angliškus dienoraščio tekstus. Tai nepaprastai „įsukantis“ ir jaudinantis užsiėmimas. Daugybė naktų prasėdėta prie kompiuterio, bet viską atperka džiaugsmas, kai matai savo viziją virstant realybe.

Virtualų namą sukūriau kaip žaidimo Thief lygį, kad būtų galima ne tik po jį pasivaikščioti, bet ir sukurti siužetą su keletu paslapčių.

Taip čia apsigyveno Viola su savo draugais ir priešais. Niūri originalaus žaidimo atmosfera labai tiko pasirinktam pastatui ir sugalvotai istorijai. Thief stilius vienija gotikinį fantasy ir kiberpanką.

Čia greta gyvuoja ir paslaptinga, balansą saugojanti, organizacija Keepers bei miestą valdantis ordinas Hammerites, ir senovinis blogio dievas Trickster bei fanatikų sekta Mechanists, tikinti, kad reikia visus žmones perdirbti į kiborgus. Tokiame pasaulyje vagis Garetas imasi savo veiklos ir eilinį kartą išgelbėja miestą nuo pražūties.

Didžiausias skirtumas nuo panašių žaidimų Quake ar

Namas Žvėryne.

Unreal yra tai, kad čia pergalė priklauso ne nuo fizinės persvaros, bet nuo žaidėjo sugebėjimo stebėti, klausytis, sėlinti ir, svarbiausia, neprarasti kantrybės - sulaikius kvėpavimą slėptis šešėliuose, laukiant, kol praeis sargyba.

Thief turi ištikimą gerbėjų ratą, vienijantį per 15000 žmonių. Jie kuria atskirus lygius, bandydami perteikti paslaptinę ir tamsią žaidimo atmosferą ir taip plėsdami žaidimo pasaulį ir istoriją. Tiesiog originalus žaidimas buvo toks sėkmingas, kad pradėjo gyventi savo atskirą gyvenimą. Žaidimo redaktorius leidžia lengvai kurti interaktyvų 3D pasaulį, įkelti savo siužetą, pagrindinius veikėjus, atmosferą.

Visgi pasaulis daug kur ribojamas originalaus žaidimo. Tai pat gaila, kad tik labai nedidelė besidominančiųjų auditorija galės jį pamatyti. Pavyzdžiui, Thief forumuose nepavyko sutikti nei vieno lietuvių.

Tačiau, subūrus keletą žmonių, būtų galima panašius projektus perkelti į plačiau prieinamą formatą.

Todėl kviečiu atsiliepti visus kuriančius 3D lygius, piešančius, rašančius muziką, turinčius idėjų žaidimų scenarijams bei šiaip susidomėjusius ir norinčius prisidėti. Įdomu būtų atgaivinti virtualiajame pasaulyje ir kitus Lietuvos pastatus, bet net ir labai norint, tai ne vieno žmogaus užsiėmimas.

Penktadienį, 19 val. kviečiu ateiti į Videomaumo kino salę, kur kalbėsiu apie šį projektą. Rodysiu trumpą video pristatymą - kaip visa tai atrodo kompiuterio ekrane. Kviečiu visus susidomėjusius!

Parsisiųsti žaidimo lygį ir daugiau pasiskaityti apie „Stolen Reality“ galima interneto svetainėje www.stolen-reality.org. E-paštas stolenreality@stolenreality.org.

3D pasaulių kūrimas yra sunki ir nepagydoma liga, bėgant laikui progresuojanti ir užkrečianti kitus. Geriausiai tai gydo didelis užimtumas. Tačiau niekam nelinkiu pasveikti - po ilgo ir sunkaus proceso pasaulis vis tiek atrodys nuobodus dvimatis paveikslėlis...

Pradinis namo modelis be tekstūrų

Kaip verstumėte Tolkiną?

Į lietuvių kalbą išversti tik Dž.R.R.Tolkino „Hobitas“ (Bronės Balčienės) ir „Žiedų Valdovas“ (Andriaus Tapino, deja, ne puikiai). Net profesionalams sudaro sunkumų kūrinių kalbiniai ypatumai, todėl norėčiau į juos atkreipti būsimųjų vertėjų dėmesį. Prašau atleisti mėgėjiškumą.

Rohirai, kalbėję prūsiškai

Dž.R.R.Tolkinas ne tik išmanė kalbas, bet ir jas kūrė. Daugybę žavinčių pasakojimų šaknys – lingvistinės: Profesorius siekė pavaizduoti pasaulį, kuriame evoliucionuotų sugalvotosios kalbos. Nė vienas vardas, pavadinimas kūriniuose nėra beprasmis ar atsitiktinis. Vertėjo pareiga – nesunaikinti šio klodo.

Dauguma asmenvardžių ir vietovardžių kilę iš elfų kalbų: kvenjos (Quenya) ir sindų (Sindarin). „Žiedų Valdove“ anglų kalba pakeitė Viduržemės žmonių ir hobitų Bendrąją Kalbą – vestroną (Common Speech, Westron). Rohirų kalbą pakeitė senoji anglų kalba, nes rohirų kalba artima vestronui, bet archaiškesnė. Dvarfų vardus, kilusius iš žmonių kalbų, atstoja senoviniai skandinavų vardai. Yra pačios dvarfų kalbos žodžių, orkiškų vardų, Žiedo eilės užrašytos Juodąja Mordoro kalba. Įvairios kilmės žodžius galima sulietuvinti, remiantis originalių formų tarimu. Galima jų nelietuvinti, bet vertimas neatliktų pagrindinės paskirties – neleistų knygų lengvai perskaityti nemokantiems užsienio kalbų. Nebent būtų nurodomas tarimas. Nė viena iš šių galimybių nesiderintų su rašytojo patarimais, išdėstytais Guide to the Names in the Lord of the Rings – „Vardų „Žiedų Valdove“ vadove“. „Vadove“ siūloma į gimtąją kalbą išversti angliškus vardus – ši kalba pakeistų vestroną taip, kaip originale jį pakeitė anglų kalba. Senosios anglų kalbos ir sukurtųjų kalbų žodžiai turėtų likti nepakeisti. Patarimai labiausiai tinka verčiantiesiems į germanų šeimos kalbas. Senosios anglų kalbos žodžiai šalia jų žodžių atrodytų kaip archaiškos giminingos formos – nenutrūktų originale perteikti Viduržemės tautų istoriniai bei kultūriniai ryšiai. Deja, šalia į lietuvių kalbą išverstų „anglams suprantamų“ pavadinimų senoji anglų kalba virstų negiminingos kultūros išraiška.

Galima elgtis bent ketveriopai:

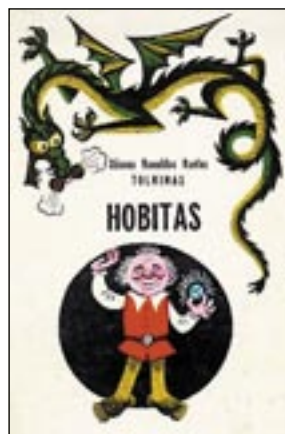
1. Vardų neversti.
2. Vardus versti pagal „Vadovą“.
3. Anglų kalbą pakeisti lietuvių kalba, jos atžvilgiu archaiškus žodžius – lietuvių kalbos atžvilgiu archaiškais formomis (galbūt prūsiškais).
4. Ieškoti kompromiso tarp ankstesnių variantų.

Svarbiausia, kad būtų nenukrypstama nuo pasirinktojo kelio, nebūtų iškraipoma verčiamų žodžių reikšmė, lietuvinamų – tarimas.

Verčiant vienu iš paskutiniųjų trijų būdų, būtina žinoti žodžių kilmę. Elfiški, dvarfiški, orkiški žodžiai nieka-

da neturi būti verčiami. „Vadove“ nurodyta ne visų žodžių kilmė. Gali padėti „Silmarillion“ žodžių rodyklė. Naudinga turėti solidesnius sindų kalbos ir kvenjos žodynus (internete yra daug klaidingų žodžių sąrašų).

Aptarsiu, kokių sunkumų gali kilti, bandant lietuvininti ar versti tam tikrus žodžius.

Elda lituana

Tektų lietuvininti tuos žodžius, kurie nebūtų verčiami. Būtina atspausdinti sulietuvintų žodžių ir autentiškų atitikmenų sąrašus – kitaip skaitytojas praras galimybę dekoduoti pirminę jų reikšmę. Negalima keisti sukurtojomis kalbomis užrašytų frazių, eilių, kai kurių pavienių žodžių. Jie gali būti išskirti kitokiu šriftu. Negali būti nė minties apie jų rašybos derinimą pagal lietuvių kalbos taisykles. Dž.R.R.Tolkino sukurtosios kalbos turi savo taisykles. Tarimas taptų aiškus, perskaičius „Žiedų Valdovo“ priedą Appendix E. Jo negalima išmesti iš knygos – kaip padaryta dabartiniame leidime.

Sulietuvinto žodžio tarimas turi būti kuo panašesnis į autentiškos formos taisyklingą tarimą, aprašytą Appendix E. Gali prireikti papildomų žinių apie senąją anglų kalbą (tarimo paaiškinimai lietuviškai yra svetainėje „Tolkinas tinkle“). Žinome, kaip kai kuriuos žodžius tarė pats rašytojas. Antraeilė ypatybė – grafinė garsų išraiška. Galima siekti ją išsaugoti, kai garso lietuvių kalboje nėra, o originalių derinių „lietuviškas“ tarimas primena tikrąjį. Skirtingų kalbų žodžiuose tokie pat raidžių deriniai gali reikšti skirtingus garsus.

Remiantis Appendix E, C būtų keičiama į K, F žodžio gale – į V, QU – į KV, PH – į F, SH – į Š, TY – į TJ, W – į V. Nūmenoriečių ir orkų KH būtų keičiama į CH, o dvarfų KH, reiškianti kitokį garsą, išliktų nepakeista (kaip ir dvarfų TH). Juodosios Kalbos ir orkų GH nereikia keisti: išlaikytume grafinį bei – iš dalies – fonetinį panašumą. Sindų I žodžio pradžioje ir kvenjos Y būtų keičiamos į J. Dvigubos priebalsės – viengubomis. Rohirų (senosios anglų kalbos) priebalsių tarimas skiriasi nuo nurodytojo Appendix E. F tarp balsių arba tarp balsės ir skardžios priebalsės būtų keičiama į V, SC – į Š. G neretai žymi tokį garsą kaip orkų GH, tačiau šiuo atveju geriau G nekeisti.

Deriniai TH bei (sindų) DH žymi: TH – duslų arba skardų anglų th (dvarfų kalboje – aspiruotą t); DH – skardų anglišką th. Toliau duslus angliškas th žymimas tH, skardus – Th. Dvarfų TH galima nekeisti vardan grafinio ir šio tokio fonetinio panašumo. Sindų TH tariamas tH. Rohirų (senosios anglų) kalbos TH tariamas tH žodžio pradžioje, gale, kai dvigubas, prieš duslius priebalsius; Th tarp balsių ar tarp balsio ir skardaus priebalsio. Docentas

Lionginas Pažūsis teigia, kad anglų ir senosios anglų kalbų garsai tH, Th keičiami į lietuvių t, d. Rohirų tH siūlyčiau keisti į T, Th – į D; sindų TH – į T, DH – į D. Tiesa, tai kartais trukdytų pastebėti reikšmės skirtumus: thaur reiškia „siaubingas“, taur – „miškas“, galadh – „medis“, galad – „šviesa“. Galima į tai neatsižvelgti arba tokiais išskirtiniais atvejais rašyti TH, DH, ar T', D'.

Balsių ilgį galima perteikti originalo diakritiniais ženklais arba E, A, O ilgio žymėjimo atsisakyti (šiomis raidėmis lietuviškai užrašomi ir ilgi, ir trumpi garsai), ilgą u (Ú, Ū) užrašyti raide Ū, ilgą i (Í, Î) – raide Y. Šiuo atveju sindų ir rohirų Y, žyminčią garsą, panašų į vokiečių ü, pageidautina keisti į IU, kvenjos dvibalsį IU – į JU. Pakeitimų grandinės galima išvengti, jei Í, Î nebūtų keičiamos į Y: Gondoro gyventojai sindų Y tarė kaip ilgą i, todėl nepakeistos sindų ir rohirų Y lietuviškas tarimas nebūtų didelė klaida. Trečias būdas – aukoti informaciją ir Í, Î keisti į Y, o balsės Y nekeisti. AW elfiškų žodžių gale keičiamas į AU. Verta įterpti J į dvibalsių nesudarančių balsių, kurių vienas yra I, derinius, ypač žodžio gale (Moria – „Morija“).

Sulietuvintus daiktavardžius turi būti įmanoma linksnuoti, todėl reikia pridėti galūnes ar pakeisti originalias. Galūnes su priešakinės eilės balsėmis (i, e, è) ar minkštumo ženklu galima dėti prie svetimų kamienų, jei jie baigiasi minkšta priebalse. Jei kamienas baigiasi kieta priebalse, reikia galūnės su užpakalinės eilės balse (a, o, u). Elfų kalbose suminkštėja tik l: tarp e ar i ir priebalsės, arba žodžio gale po e ar i. Vyriškos giminės žodžiai, kurių daugiskaita nesudaroma, pridėdant -r, ir nesibaigiantys -el, -il ar -è, turės vienaskaitos vardininko galūnę -as. Jei toks žodis baigias -el, -il, bus pridėdama galūnė -is. Šitokie moteriškos giminės žodžiai atitinkamai turės galūnes -a arba -è. Vienaskaitos vardininko galūnė -è gali būti keičiama į -è (lietuvių kalboje pasitaiko vyrų pavardžių su -è). Sulietuvinti žodžiai būtų Elvinga, Legolasas, teleras; Aranelis, Earendilis, Idrilė; Elvè, morikvendès. Diskutuojujama, ką daryti su kvenjos žodžiais, kurių daugiskaitos vardininkas sudaromas, pridėdant -r. Jeigu giminė nėra svarbi, galima sulietuvinti kuo mažiau pakeistą vienas-

Aiquen piešinys

kaitos vardininką: tengva (mot. g.). Kai giminė svarbi, bei žinoma vyriška ir moteriška žodžio formos, galima jas lietuvininti kaip tų giminių žodžius: valè, valas, ainè, ainas. Taip pat siūloma žodžius, įvardijančius abiejų lyčių asmenų grupes, kurių daugiskaita sudaroma su -r, keisti į niekatrosios giminės: vala, daugiskaita – valos.

Sindų kalbos kuopinė daugiskaita (sudaroma su -rim) gali būti keičiama į paprastą lietuvišką daugiskaitą. Paprasta sindų daugiskaita sudaroma kamieno balsių kaitos pagalba. Lietuviškas galūnes reiktų dėti prie vienaskaitos kamieno: Dūnedain – dūnadanaì.

Rohirų vyriškos giminės žodžių galūnė -as žymi daugiskaitą, todėl mearas lietuviškai bus „mearai“.

Jei asmenvardis ar vietovardis susideda iš kelių žodžių, lietuviška galūnė būtų dedama prie paskutiniojo.

Elfų kalbų dviskiemenių žodžių beveik visada kirčiuotas pirmas skienuo. Ilgesnių žodžių kirčiuotas priešpaskutinis skienuo, jei jame yra ilgas balsis, dvibalsis, arba balsis, po kurio eina du ar daugiau priebalsių. Jei priešpaskutiniajame skiemenyje yra trumpas balsis, o po jo – vienas priebalsis (arba nė vieno), kirčiuojamas trečias nuo galo skienuo. Sindų dh, th, ch žymi vieną priebalsį. Siūlyčiau sulietuvintus elfiškų ir kitų kalbų žodžius kirčiuoti tame pačiame skiemenyje, kuriame kirčiuojami jų pirminiai variantai, pagal pirmąją kirčiuotę (kirčio vieta

“Lituanicon 2004” rėmėjai

Asmeniškai parėmė: Liutauras Varanavičius

www.tamsta.com

pastovi visuose linksniuose): Isilduras, Oromė, Earendilis, Idrilė, Narsilis, Elvinga, Arvena, Elrondas; sįlmarilis, elda, kvendė, avaras; hobitas.

Krepšininkas iš Máišiagalos

Kurie žodžiai bus verčiami, priklauso nuo pasirinkto vertimo būdo. Bet kuriuo atveju tektų versti ar lietuvinti halfling, dwarf, wizard, elf. Elfų lietuvių tautosakoje nėra, todėl su niekuo jų neturėtume supainioti (germanų pasakų elfai gerokai skiriasi nuo Viduržemės). Wizard pagal žodyną būtų „burtininkas, magas“. Tačiau Tolkienas pabrėžė, kad žodis wizard, giminiškas wise („išmintingas“), yra į anglų kalbą išverstas elfiškas terminas (Istar), neturintis nieko bendro su sorcerer ar magician. Todėl wizard labiau derėtų versti „išminčius“. Dwarf įprastinis vertimas yra „nykštukas, gnomas“. „Gnomas“ netinka, nes ankstyvuosiuose kūriniuose taip vadinami elfai noldos. „Nykštukas“ nepageidautinas, nes Tolkienas pabrėžė dwarves skirtingumą nuo pasakų nykštukų, suteikė žodžiui ypatingą daugiskaitos formą. Atrodo, tinkamo žodžio neturime (kaukai ir panašūs yra per daug „vietiniai“). Siūlau sulietuvinti. Jeigu kalbininkus papiktintų adaptuotas dabartinės anglų kalbos „dvorfas“, galbūt neužkliūtų iš senosios anglų dwarf kilęs „dvarfas“? Halfling vertimas „miškavaikis“ sukurtas vaidmenų žaidimams. „Vardų „Žiedų Valdove“ vadove“ parašyta, kad vertime turi būti sandas, kilęs iš žodžio „pusė“. Pusaugis, pusūgis, pusinis, pusinukas?

„Vadovas“ labai naudingas, verčiant asmenvardžius ir vietovardžius. Tačiau pasirinkti visgi nelengva. Nemažai diskutuota apie The Shire vertimą. Tai negali būti „Grafystė“, nes grafų tenai nebuvo. Be to, shires Anglijoje buvo anksčiau, nei counties. Gal tiktų „Sritis“, „Valsčius“, „Apskritis“... Manychiau, jei žodis nebūtų verčiamas, tiktų sulietuvintas senosios anglų kalbos scīr – „Šyras“. Farthing galėtų būti „Ketvirtis“. Middle-earth – „Viduržemė“, nes earth yra „žemė“, be to, išvengtume painiojimo su Viduržemio jūros regionu. Harrowdale galima versti „Alkaslėnis“, „Švendaubė“, „Šventlomė“. Pats smagumas – vardai. Baggins visgi netaptų „Krepšininku“, nes pasak „Vadovo“, išversta pavardė turi turėti tą pačią šaknį kaip Bag End vertimas, o pastarasis turėtų šaknį „maiš-“. Galbūt tai būtų Maišo Galas, Maišgalis ar Máišiagalas.

Kviečiu pareikšti savo argumentuotas nuomones svetainės „Tolkienas tinkle“ (www.tolkien-tinkle.dar.lt) forume „Tolkien Lietuva“ (www.tolkien.tinkle.lt). Galbūt kartu sukursime darnią sistemą, leisiančią versti Dž.R.R.Tolkieno kūrinius taip, kad būtų išsaugota kuo daugiau originalo unikalumo ir nenusižengta lietuvių kalbos taisyklėms.

Indraja Rómenwen,

labai dėkinga už idėjas ir jų aptarimą „Tolkien Lietuva“ dalyviams, ypač – Starlin.

2004 04 27

Iš Klubų ir fenzinų archyvų

Basteta

Kaip tai prasidėjo

Gerai pamenu tą vakarą. Sulaukiau skambučio. Skambino Gintas. „Ateik ši vakarą į „Kišenę“ VIP kambariuką. Nepasigailėsi...“ Susimąščiau. Taip tingėjau kur nors kelti koją iš namų. Bet smalsumas nugalėjo. Taigi susiruošiau ir patraukiau į kelią. Atvykau į „Kišenę“ po geros valandos. Nedrąsiai įslinkau vidun ir pamačiau prie stalo sėdint šešis žmogiukus. „Užeik, užeik“ pašoko Gintas ir mostelėjo ranka link neužimtų kėdžių. Taigi atsėdau ir susipažinau su visais. Neilgai trukus atėjo dar keli asmenys.

- Džiaugiuosi jus visus čia matydamas, - kreipėsi į visus Gintas...

Tai, ko paklausė Gintas paskui, buvo paprasta, bet būtinai reikėjo išsiaiškinti:

- Ar reikalingas fantastų klubas Šiauliuose?

Visi entuziastingai sutiko, kad mums reikia tokio klubo. Taip ir prasidėjo pirmasis fantastų klubo susirinkimas Šiauliuose. Nuo šio susitikimo praėjo penki mėnesiai, ir mes jau spėjom nemažai nuveikti. Visų pirma po ilgų ginčų ir diskusijų sugalvojome pavadinimą - Midgardas.

Midgardas (sen. isl. Midgardas, pažodžiui „vidurinis aptvertas plotas“), skand. Mitologijoje „vidurinė“, t. y. žmonių gyvenama, pasaulio dalis. Šis pavadinimas žinomas ir vakarų germanams.

„Vyresniosios Edos“ „Žynės pranašystėje“ sakoma, kad dievai kuria žemę Midgardą, iškeldami ją iš pirmykščio pasaulio vandenyno. Bet grįžkime prie klubo veiklos.

Kiekvieną savaitę reguliariai renkamės savo patalpose (gink dieve, nepagalvokite, kad tai procedūrinis kabinetas). Bendraujame, dalinamės įdomia informacija. Vyksta paskaitos, diskusijos; organizuojame renginius. Klubo atstovai dalyvavo „Hukone“ (humoristinis Lietuvos fantastų suvažiavimas, kuris 2003 metais vyko Vilniuje), stalo RPG fiestose. Lakstėme apsiginklavę žaisliniais pistoletais po IV fortą „Valhalos“ organizuotame LASG'e (Live Action Shooting Game). Nuobodžiauti tikrai netenka :). O kam įdomu visa tai išbandyti savo kailiu, visada prašom užėiti ir apsidairyti. Iki pasimatymo.

Kontaktai

Mus galima rasti: Vilniaus 103a (Vandentiekio bokšto kiemas) Šiaulių jaunimo centre, kiekvieną ketvirtadienį 18.30 val. Daugiau informacijos: tel. +37060218367 Gintautas Kazelskis.

El. paštas: midgardas@splius.lt; gintask@delfi.lt; editux@xxx.lt (Edita Rimgailaitė).

IRC: #midgardas, nikai: lamett, burneo, StinkaSS, Renatejus, Saldas

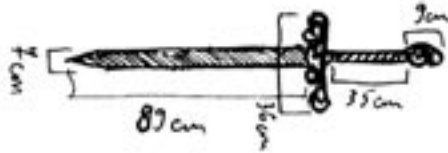
Juodoji rinka

“Express biuletenis” priima įvairius (perka, parduoda, keičia) skelbimus. Iki 100 ženklų; vieno skelbimo kaina – bokalas šviesaus alaus arba kibiras arbatos.

* * *

Parduodamas kalavijas: pagamintas iš mašinos lingės, ašmenų paviršius grubus. Visas kalavijas lakuotas. Kontaktinis tel. 8-672 39 267 (Artūras).

Purvasklaida kvadratu²

<http://www.oper.ru/news/read.php?t=1051600833>

Nuskridę stogai

Iš įvykio vietų praneša: vėlų šeštadienio vakarą tikru pogromu baigėsi kultūrinis masinis renginys pavadinimu „Tolkinio gerbėjų suvažiavimas“, įvykęs mokykloje adresu Respublikanskaja 3. Minia vaidmenų žaidimų mėgėjų (paprastai ganėtinai taiki, nors ir su lengvu kvėstelėjimu publika) užsižaidė, prisilupo ir nuėjo naikinti priešų – žaliųjų žmogeliukų. Į Ordzenikidzės budėtojų dalinio (Rossijskoje Upravlenijė Vnutrenich Del) pasipylė skambučiai, kad grupė pienburnių su juodais apsiaustais lazdomis daužo automobilių stiklus.

Į įvykio vietą nuskuodė 2 ekipažai su nežinybinės apsaugos tarnybomis. Prie mokyklos ir mokykloje sulaukė šešis „juodaskraisčius“ nuo 17 iki 20 metų amžiaus. Trys – vietiniai, du – tagiliečiai (Rusijos miestelis) ir net vienas delegatas iš Baškirijos (Mordovijos atstovo, deja, nebuvo). Iš jų buvo atimta tekstolitiniai kardai, vėzdai su metaliniais antgaliais ir savadarbiai kirvukai. Visi šie įvykiai puikiai tiktų masinėms scenoms eiliniam Goblino vertimo variantui apie „Žieduotuosius valdovus“ ir “Sugriautus bokštus”.

Įvykio dalyvių (nebulvarinę) versiją skaitykite kitame “Express biuletenio“ numeryje.

Nuogirdos, paskalos, anekdotai

Grįžo Mikė Pūkuotukas po armijos - diidelis ir stambus lokys - ir sako: “Sveiki, aš - Sol”.

* * *

Kuo labiau aš pažįstu žmones, tuo mieliau žaidžiu už orkus.

...jo, blogai mes auklėjam jaunimą... rytais neprižadinsi, vakarais nerasi...

Rokeriai prieš narkotikus — tai tipo bitės prieš medų? (citasos iš rusų internetinio forumo)

Yra dvi seniausios profesijos: prostitucija ir žurnalistika (c) liaudies išmintis.

...yra dar viena — vagis (c) KVN (linksmųjų ir išradingųjų klubas).

“Laikas ir pinigų užsidirbti”, - pagalvojo Haris Poteris ir perdažė savo lazdele juodais ir baltais dryžiais.

(c) “Midgardo legendos”

Yuli

Kompotas

Aš jaučiuosi kaip kompotas;
Plaukioja išviręs kotas,
Obuolio, o gal ir kriaušės,
Čia, kur vyksta vaisių riaušės.

Kartais įkrenta koksai musiokas,
Įmerkia liesąsias kojas,
Išsigandęs blaškos, zvimbia,
Teliuškuojas, makaluojas...

Ui, koksai žiaurus likimas!
Atsidurt kieno gerklėj,
Čiuožti žarnų labirintais
Ir nugrimzt giliai giliai...

Žvilgsnis iš šono

Bjautrybio piešinys